

STRUCTURA ETNICĂ A POPULAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA ÎN ANUL 2004 ȘI PARTICULARITĂȚILE EI TERITORIALĂE

Gheorghe PLĂMĂDEALĂ, dr. conf., USB,
catedra Economie și Management

La thèse est dédiée à l'analyse des particularités territoriales de la composition ethnique de la population de la République de Moldavie se fondant sur le recensement du 5 – 12 octobre 2004. Les régions situées du côté droit du Dniestr sont examinés plus en détails. Selon se recensement, dans cette partie du pays habitent 3 383, 3 mille hommes, la population, au regard de l'année 1989, se réduisant de sette façon de 212,3 mille. En ce qui concerne la composition ethnique, la population de nationalité moldave constitue 75,8 %, celle de nationalité ukrainienne 8,4 %, celle de nationalité russe 5,9 %, celle de nationalité gagaouze 4,4 %, celle de nationalité roumaine 2,2 %, celle de nationalité bulgare 1,9 % et celle d'autres nationalités 1,4%. On a constaté l'accroissement de la population moldave et la décroissance des autres. On peut aussi consulter les cartes de distribution territoriale de 6 nationalités principales de Moldavie. Les renseignements sur la composition ethnique dans les régions de gauche de Dniestr et de la ville de Bender sont fournis selon le recensement de 1989, alors là habitaient 38 % de nationalité moldave, 28,5 % de nationalité russe, 26,4 % de nationalité ukrainienne, 2,0 % de nationalité bulgare, 0,6 % de nationalité gagaouze, 4,4 % d'autres nationalités. A partir de la composition ethnique des différents régions de la république on propose de diviser le territoire du pays en 4 zones ethniques : septentrionale, centrale, méridional et transnistrienne.

Din punctul de vedere al componenței etnice, populația Moldovei, ca și a majorității fostelor republici sovietice, este neomogenă. Conform recensământul din 1970, aici locuiau reprezentanții ai 60 de naționalități, majoritatea revenind, după terminologia oficială de atunci și de acum, moldovenilor. Afară de moldoveni, o pondere mai mare de 1% aveau ucrainenii, rușii, găgăuzii, evreii și bulgarii. (Tabelul 1).

Tabelul 1. Evoluția structurii etnice a populației Moldovei în perioada 1940-1989

	1940		1959		1970		1979		1989	
	Persoane	%	Persoane	%	Persoane	%	Persoane	%	Persoane	%
Total	2 607 622	100	2 884 477	100	3 568 873	100	3 949 756	100	4 335 360	100
Moldoveni	1 736 000	66,5	1 866 566	65,4	2 303 916	64,6	2 525 687	63,9	2 794 749	64,5
Ucraineni	254 000	9,7	420 820	14,6	505 560	14,2	560 679	14,2	600 366	13,8
Ruși	188 000	7,2	292 930	10,2	414 444	11,6	505 730	12,8	562 069	13,0
Găgăuzi			95 856	3,3	124 902	3,5	138 000	3,5	153 458	3,5
Români			-	-	-	-	-	-	2 477	0,1
Evrei			95 107	3,3	98 072	2,7	80 127	2,0	65 672	1,5
Bulgari			61 652	2,1	73 776	2,1	80 665	2,0	88 419	2,0
Belaruși			5 957	0,2	10 327	0,3	13 874	0,4	19 608	0,4
Țigani			7 287	0,2	9 235	0,2	10 666	0,3	11 571	0,3
Polonezi			4 783	0,2	4 899	0,1	-	-	4 739	0,1
Tătari			1 047	0,1	1 859	0,1	-	-	-	-
Armeni			1 218	0,1	1 336	0,1	-	-	-	-
Nemți			3 843	0,1	-	-	11 374	0,3	7 335	0,2
Alte etnii	430 00	16,5	7 491	0,2	19 597	0,5	22 949	0,6	24 897	0,6

Surse: Матеї К.Г., Прока В.Е. География населения Молдавской ССР... Кишинёв, 1985, pag. 31; Итоги Всесоюзной переписи населения 1959 года. Молдавская ССР. Москва, 1962, pag. 90-91; Итоги Всесоюзной переписи населения, 1970 года. Том IV. Москва, 1973, pag. 276-277; Национальный состав населения СССР. По данным Всесоюзной переписи населения 1989 года. Москва, 1991, pag. 122-123.

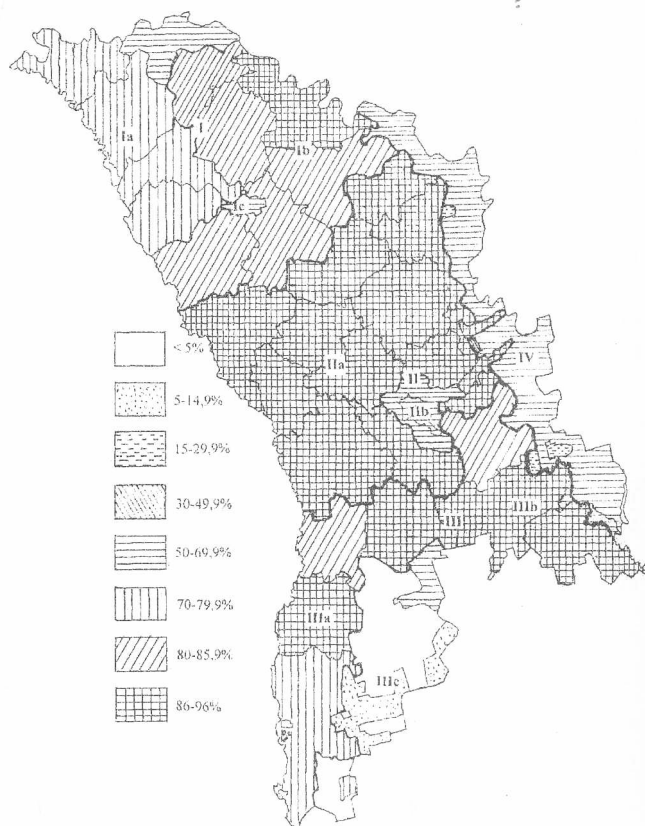
Tabelul 2. Modificări în structura componenței etnice a populației Republicii Moldova conform recensămintelor din anul 1989 și 2004 (fără raioanele de Est și municipiul Bender)

	1989		2004		Spor sau reducere		Vorbesc de obicei moldovenește sau românește, %
	Persoane	Ponderea, %	Persoane	Ponderea, %	Persoane	%	
Total	3 595 660	100	3 383 332	100	- 212 328		75,2
Inclusiv:							
Moldoveni	2 513 447	69,9	2 564 849	75,8	+ 51 402	+2,0	94,5
Ucraineni	405 160	11,3	282 406	8,4	- 122 754	-30,2	7,7
Ruși	350 899	9,8	201 218	5,9	- 149 681	-42,6	5,8
Găgăuzi	148 679	4,1	147 500	4,4	- 1 179	-0,1	2,2
Români	2 477	0,1	73 246	2,2	+ 70 799	+285,8	97,6
Bulgari	73 489	2,0	65 662	1,9	- 7 827	-10,6	8,6
Alte etnii	101509	2,8	48 421	1,4	- 53 088	-52,3	10,3

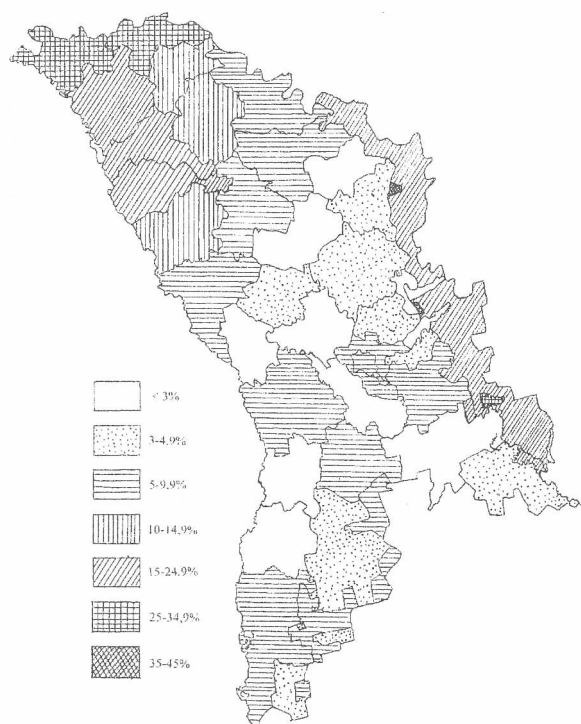
Sursa: Notele informative ale BNS din 17.05. 2005 și 04.04.2006

Conform ultimului recensământ, pe teritoriul Moldovei (fără raioanele de Est și municipiul Bender) locuiesc 75,8% moldoveni, 8,4% ucraineni, 5,9% ruși, 4,4% găgăuzi și 1,9% bulgari. Dacă la procentul de moldoveni adăugăm și cele 2,2% de persoane care s-au declarat români, atunci populației de origine română îi revine 78,0% din toți locuitorii țării din raioanele din dreapta Nistrului.

Recensământul din 2004 (vezi tabelul 2) arată că pe teritoriul ce se află sub controlul guvernului de la Chișinău numărul total al populației a scăzut, față de 1989, cu 212,3 mii persoane. Această scădere este cauzată de reducerea cantitativă a reprezentanților tuturor etniilor conlocuitoare și, în primul rând, a numărului de ucraineni și ruși. Astfel, numărul rușilor s-a redus cu 42,6%, iar al ucrainenilor – cu 30,2%. Cu mai bine de jumătate (cu 52,3%) sa micșorat numărul reprezentanților altor etnii care locuiesc în țară. Numărul absolut și procentual de moldoveni și români a fost în creștere. Aceste schimbări ale componenței naționale pot fi explicate, în primul rând, prin migrațiile ce au avut loc după proclamarea independenței. Nu este exclus și faptul că o parte a populației, care în trecut se scriau ca ucraineni sau ruși, de data aceasta s-au proclamat drept moldoveni.

Des. 1. Ponderea teritorială a moldovenilor în populația republicii I. Zona de nord. (Ia. Subzona nord-vestică. Ib. Subzona nord-estică. Ic. Municipiul Bălți). II. Zona centrală. (IIa. Subzona rurală. IIb. Municipiul Chișinău). III. Zona de sud. (IIIa. Subzona de vest. IIIb. Subzona de est. IIIc. Subzona centrală). IV. Zona transnistreană

Des.2. Repartizarea teritorială a populației ucrainene

în marea ei majoritate nu cunoaște și nici nu prea vrea să cunoască limba de stat, gradul de utilizare a acestei limbi este mult mai mare, în orașe ea fiind dominantă.

Aceiași lucru se poate spune și despre români. Dacă în trecut în raioanele din dreapta Nistrului locuiau numai 2477 de reprezentanți ai acestei etnii, apoi în 2004 numărul lor a crescut la 70799.

Analizând structura etnică a populației teritoriului în cauză, este necesar de oprit pe scurt și la limba care, de obicei, este vorbită în acest spațiu. Au declarat că vorbesc de obicei limba moldovenească sau cea română 75,2% din populație (58,8% – moldovenească și 16,4% – română).

A doua limbă vorbită în țară este limba rusă, 16,0% din locuitori declarând că, de obicei, vorbesc în această limbă.

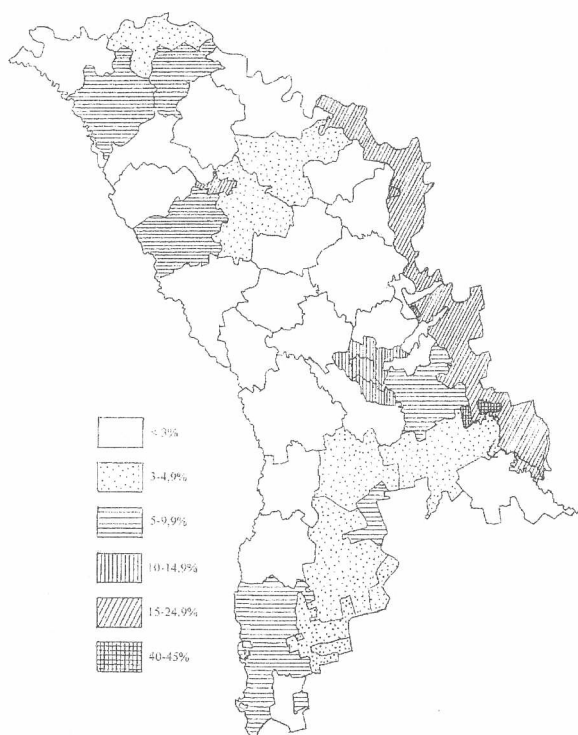
Cu toate că majoritatea ucrainenilor, găgăuzilor și bulgarilor au indicat ca limbă maternă limba naționalităților sale, fiecare al doilea ucrainean, fiecare al treilea bulgar și fiecare al patrulea găgăuz vorbește, de obicei, în limba rusă. În această limbă vorbesc și 5,0% din moldoveni.

Dacă luăm în considerație că limba rusă, de fapt, ne este impusă neoficial de elita de conducere a țării, care

Tabelul 3. Populația Transnistriei în 1989

	Total	Moldoveni		Ucraineni		Ruși		Bulgari		Găgăuzi	
		Persoane	%	Persoane	%	Persoane	%	Persoane	%	Persoane	%
Total populație, din care	739700	281302	38,0	195206	26,4	211 170	28,5	14 930	2,0	4 779	0,6
Rurală și în orașele mici	332166	182376	54,9	73 813	22,2	58 569	17,6	8 683	2,6	1 048	0,3
în orașele mari, ca	407534	98926	24,3	121 393	29,8	152 601	37,4	6 247	0,2	3 731	0,1
Tiraspol	181632	31057	17,1	58 643	32,8	74 687	41,1	2 252	1,2	1 909	1,0
Bender	129606	37367	28,8	23 956	18,5	55 033	42,5	3 583	2,8	1 554	1,2
Rîbnița	60 766	15091	24,8	27 082	44,6	14 794	24,3	252	0,4	153	0,3
Dubăsari	35 530	15414	43,4	10 712	30,1	8 087	22,8	160	1,0	115	0,7

Sursa: Dicționarul Statistic al Republicii Moldova. Volumul 1. Chișinău, 1994, pag. 35-41; Nota informativă a BNS din 17.05. 2005.

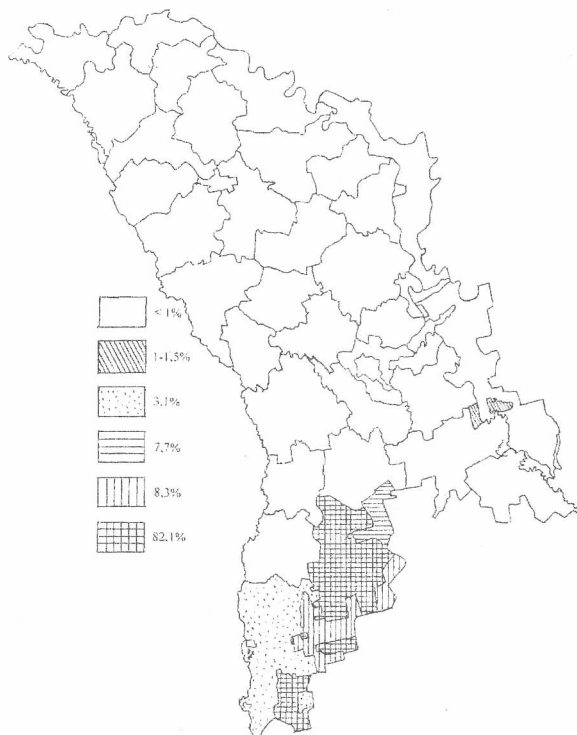

Des. 3. Repartizarea teritorială a populației ruse

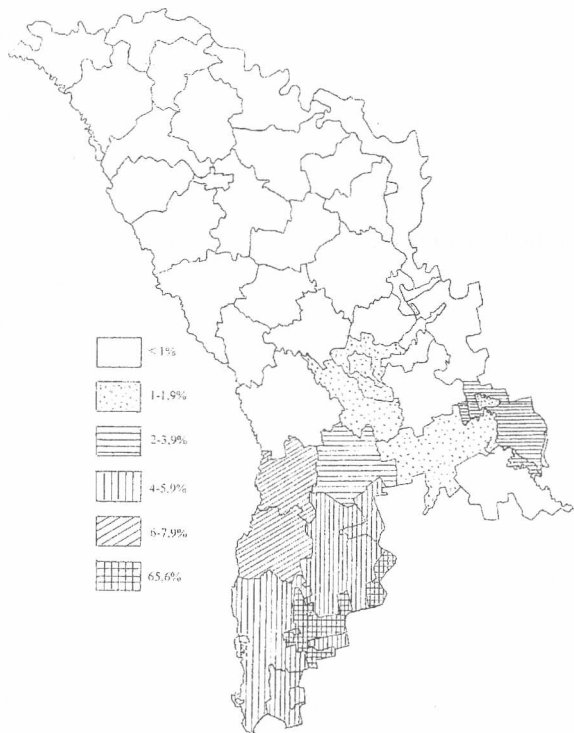
Repartizarea teritorială a etniilor care locuiesc în republică este diferită. Populația *moldovenească* se întâlnește peste tot, ponderea ei pe cea mai mare parte a teritoriului din dreapta Nistrului fiind mai mare de 70%. Excepție fac doar raioanele Basarabeasca, Ocnîța și Taraclia, precum și UTA Găgăuzia, unde lor le revin respectiv câte 69,8%, 57,5%, 13,9% și 4,8% din populație. În așa raioane ca Anenii-Noi, Cantemir, Căușeni, Cimișlia, Dondușeni, Drochia, Fălești, Florești, Leova, Orhei, Sîngerei, Soroca și Ungheni ponderea moldovenilor e mai mare de 80%, în unele din ele acest indice depășind cifra de 90% (Călărași, Criuleni, Dubăsari, Hîncești, Ialoveni, Nisporeni, Rezina, Strășeni, Șoldănești, Ștefan Vodă și Telenești). În municipiul Chișinău ponderea moldovenilor este de 67,6%, iar în municipiul Bălți – de 52,4%. (Des.1).

Ucrainenii se întâlnesc în toată republica, dar locuiesc mai masiv în raioanele Ocnîța (30,7%),

Privitor la populația raioanelor de est a republicii și a municipiului Bender, rezultatele recensământului din 2004, care s-a petrecut și acolo, nu sânt cunoscute. De aceea, analiza structurii etnice o putem face numai în bazele datelor din 1989. În acel an, populația raioanelor date alcătuia 17,1 % din populația republicii, dintre care 38% erau moldoveni, 28,5% – ruși, 26,4% – ucraineni, 2,0% – bulgari, restul revenind altor etnii. Cea mai mare parte a populației (55,1%) locuia în orașele Tiraspol, Bender, Rîbnița și Dubăsari, ea fiind reprezentată prin 37,4% ruși, 29,8% ucraineni și 24,3% moldoveni. Populația rurală și cea care locuia în orașele mici avea următoarea structură etnică: moldoveni – 54,9%, ucraineni – 22,2%, ruși – 17,6% și bulgari – 2,6% (Tabelul 3). Pe hărțile anexate, amplasarea teritorială a reprezentanților diferitor naționalități în zona transnistreană este expusă reieșind din aceste date.

Des.4. Repartizarea teritorială a populației găgăuze

Des.5. Repartizarea teritorială a populației bulgare

Basarabeasca (8,9%), Cahul (6,5%), Edineț (6,2%), Dondușeni (5,8%), Florești (5,2%) și Anenii-Noi (5,1%).

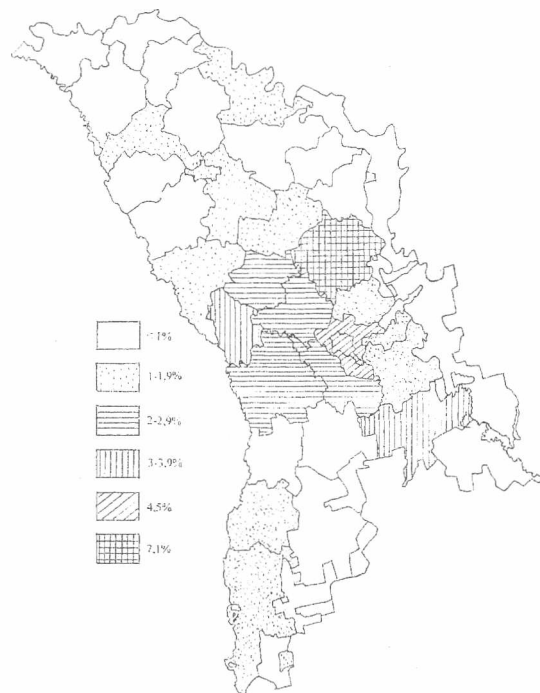
De menționat că și în aceste raioane majoritatea populației ruse locuiește în centrele raionale (Des.3).

Găgăuzii, spre deosebire de alte etnii conlocuitoare, nu sânt atât de dispersați, arealul răspândirii lor de bază limitându-se cu partea de sud-vest a Moldovei. Ei formează populația principală a UTA Găgăuzia (82,1%), mai fiind prezenți, de asemenea, în raioanele Taraclia (8,3%), Basarabeasca (7,7%) și Cahul (3,1%). Locuiesc preponderent la sate. Din orașe, au o pondere mai mare în municipiile Bender și Tiraspol (1,0% și 1,2%) (Des.4).

Bulgarii, spre deosebire de găgăuzii sânt ceva mai dispersați, dar și ei au arealul de răspândire de asemenea legat de raioanele situate mai la sud de Chișinău. Locuiesc preponderent în raionul Taraclia unde ponderea lor este de 65,6%. Se mai întâlnesc în raioanele Leova (7,5%), Cantemir (6,2%) Basarabeasca (5,3%), Găgăuzia (5,1%), Cahul (4,9%) și

Briceni (25,6%), Rîșcani (22,5%), Edineț (19,8%), Glodeni (19,5%), Dondușeni (12,7%), Fălești (11,9%) și Drochia (11,3%), precum și în municipiul Bălți (23,7%) și Transnistria (26,4%) (Des.2). Mai redusă este ponderea acestei etnii în raioanele centrale și de sud-est ale țării (sub 4%). Paradoxal, dar în raioanele situate de-a lungul râului Prut procentul de ucraineni este mai mare ca în cele situate de-a lungul malului drept al Nistrului. Locuiesc atât în mediul rural cât și cel urban, majoritatea fiind, totuși, orașeni.

Rușii, ca și ucrainenii, locuiesc pe întreg teritoriul republicii, dar au o pondere mai mare în Transnistria (28,5%), municipiul Bălți (19,2%) și municipiul Chișinău (13,9%). Spre deosebire de ucrainenii, ei nu prea locuiesc în localitățile rurale și de aceea în raioanele republicii ponderea lor nicăieri nu este mai mare de 10%, în partea centrală a țării ea fiind în genere sub 3%. Mai semnificativă este prezența lor în raioanele

Des. 6. Repartizarea teritorială a populației române

Cimișlia (2,2%). În Transnistria, sânt prezenți mai ales în raionul Slobozia. Cea mai mare parte a lor locuiesc la țară. Din orașele mari se întâlnesc mai ales în municipiile Chișinău (1,2%), Bender (2,8%) și Tiraspol (1,2%). (Des.5).

Cât privește persoanele care au înțeles că ei, totuși, sânt **români**, apoi acestea locuiesc mai mult în municipiul Chișinău (4,5%), municipiul Bălți (1,8%) și raioanele Orhei (7,1%), Nisporeni (3,6%), Căușeni (3,1%), Strășeni (2,8%), Ialoveni (2,7%), Hîncești (2,5%), Călărași (2,0%), Cahul (1,8%), Telenești (1,8%), Criuleni (1,6%) și Cantemir (1,5%). (Des. 6).

În baza particularităților repartizării teritoriale a moldovenilor și a etniilor conlocuitoare, teritoriul republicii ar putea fi divizat în 4 zone: **nordică, centrală, sudică și transnistreană**. (Des.1).

Zona nordică cuprinde 11 raioane și municipiul Bălți. Se întinde până la limita sudică a raioanelor Fălești, Sîngerei și Florești. Aici locuiesc 24,6% din populația țării, 75,6% fiind moldoveni, 16,4% - ucraineni și 5,7% - ruși. Reieșind din coraportul dintre națiunile de bază, zona dată o împărțim în 3 subzone: **nord-vestică, nord-estică și municipiul Bălți**.

Subzona nord-vestică cuprinde raioanele Briceni, Ocnița, Edineț, Rîșcani și Glodeni. Ponderea moldovenilor aici e mai mică, ea fiind în medie de 70,2%. Este destul de mare ponderea populației ucrainene – 23,4%, rușilor revenindu-le 3,8%.

Subzona nord-estică are în componența sa raioanele Dondușeni, Drochia, Soroca, Florești, Sîngerei și Fălești. Aici ponderea moldovenilor este mai ridicată, ei alcătuind 85,2% din populație. Ucrainenilor le revin 9,6%, iar rușilor – 3,6%.

Municipiul Bălți are o populație de 127 561 oameni, dintre care 52,4% moldoveni, 23,7% ucraineni, 19,2% ruși și 1,8% români. Restul etniilor au o pondere mai mică de 1%.

Zona centrală are în componența ei 12 raioane și municipiul Chișinău. Se extinde până la hotarele sudice ale raioanelor Hîncești, Ialoveni și Criuleni. Aici locuiește 42% din populația republicii. Așa cum influența municipiului Chișinău este destul de semnificativă, moldovenilor le revin 80,9%, rușilor – 6,9%, iar ucrainenilor – 5,4%. Găsim de cuviință să împărțim această zonă în două subzone, care se deosebesc nu atât teritorial, cât prin componența națională și posibilitățile economice: **subzona rurală și municipiul Chișinău**.

Subzona rurală cuprinde toate cele 12 raioane, în care predomină populația care locuiește la sate. Orașele de reședință a conducerii raioanelor sânt, de regulă, mici, activitatea economică în ele este legată de agricultură și ele, practic, nu influențează asupra structurii etnice a populației. În subzona dată ponderea moldovenilor este de 90,9%, a ucrainenilor – de 3,2%, iar a rușilor – de 1,5%.

Municipiul Chișinău are o populație de 712 218 oameni, dintre care 67,6% sânt moldoveni, 13,9% – ruși, 8,3% – ucraineni, 4,5% – români și 1,2% - bulgari. Restul etniilor le revine mai puțin de 1%.

Zona sudică are în componență 9 raioane și UTA Găgăuzia. Aici locuiesc 19,4% din populația republicii. Componența națională diferă parțial de restul zonelor. Moldovenilor le revin 64,0% din populație, pe locul doi plasându-se găgăuzii cu 18,3%, locul trei revenindu-le bulgarilor – 7,1%. Ponderea ucrainenilor este de 4,6%, iar a rușilor – de 4,3%. Se împarte în trei subzone: **vestică, centrală și estică**.

Subzona vestică cuprinde raioanele Cimișlia, Leova, Cantemir și Cahul. Coraportul dintre principalele etnii este de 82,6% moldoveni, 5,0% bulgari, 4,6% ucraineni, 4,1 ruși și 1,7% găgăuzi.

Subzona estică are în componență raioanele Anenii Noi, Căușeni și Ștefan Vodă. Populația moldovenească are o pondere de 87,9%, cea ucraineană – de 4,6%, iar cea rusă – de 4,1%, restul etniilor având un procentaj mai mic de o unitate.

Subzona centrală cuprinde raioanele Taraclia, Basarabasca și Găgăuzia. Aici rolul principal revine populației găgăuze, care are o pondere de 58,7%, după care urmează cea bulgară – cu 16,6% și mai apoi cea moldovenească – cu 14,8%. Rușii alcătuiesc 4,7% din populația subzonei, iar ucrainenii – 4,2%. Este unica subzonă din republică unde populația moldovenească nu se plasează pe primul, ci pe al treilea loc în topul grupurilor etnice care locuiesc în țară.

Zona transnistreană cuprinde teritoriile din stânga Nistrului și municipiul Bender. În 2004 se estima că aici locuiau circa 555 500 oameni, ceea ce alcătuiește 14,1% din populația totală a republicii. Așa cum coraportul actual dintre numărul reprezentanților diferitor etnii nu ne este cunoscut ne putem folosi doar de cel din 1989, când în această zonă 38% revenea moldovenilor, 28,5% – rușilor, 26,4% – ucrainenilor, 2,0% – bulgarilor, 0,6% – găgăuzilor și 4,4% – altor etnii.

Sumând cele expuse mai sus, putem spune că în perioada dintre 1989 și 2004 pe teritoriul republicii controlat de guvernul de la Chișinău:

- Populația s-a micșorat cu 213 mii oameni din cauza reducerii numărului reprezentanților etniilor conlocuitoare, mai ales a populației ruse (cu 42,6%) și ucrainene (cu 30,2%). Numărul populației autohtone s-a menținut, atestând chiar o mică creștere (cu 2%).
- S-a schimbat structura etnică a populației, ponderea moldovenilor și găgăuzilor majorându-se respectiv cu 5,9% și 0,3%, iar al restului etniilor reducându-se.
- În grupa celor 6 etnii, ponderea cărora este mai mare de un procent, pe locul 5 s-a plasat etnia română.
- A crescut numărul populației care a declarat că vorbește nu limba moldovenească ci cea română (16,4%).
- Din punct de vedere teritorial structura etnică a populației este neomogenă. Reieșind din coraportul dintre principalele etnii, teritoriul republicii poate fi divizat în 4 zone în cadrul cărora se deosebesc câte 2-3 subzone.

BIBLIOGRAFIE

1. Матей, К.Г.; Прока, В.Е. *География населения Молдавской ССР и демографические процессы*. Кишинёв: Штиинца, 1985, 120 стр.
2. *** *Итоги Всесоюзной переписи населения 1959 года. Молдавская ССР*. Москва: Госстатиздат, 1962, 104 стр.
3. *** *Итоги Всесоюзной переписи населения, 1970 года. Том IV. Национальный состав населения СССР*. Москва: Статистика, 1973, 648 стр.
4. *** *Национальный состав населения СССР. По данным Всесоюзной переписи населения 1989 года*. Москва: Финансы и статистика, 1991, 159 стр.
5. *** *Dicționarul Statistic al Republicii Moldova. Volumul I*. Chișinău: Departamentul Statisticii, 1994, 386 p.
6. *** *Evoluția repartizării populației după componența națională în Republica Moldova (în baza datelor recensămintelor populației din 1989 și 2004, cu excepția raioanelor de Est și mun. Bender)*. In: Nota informativă a BNS din 17.05. 2005, (www.statistica.md).
7. *** *Cu privire la totalurile Recensământului populației din 2004*. In: Nota informativă a BNS din 04.04. 2006. (www.statistica.md).